

Brussel, 24 mei 2017
(OR. en)

9646/17

CT 52
ENFOPOL 269
COSI 119
COTER 44

NOTA

van:	het secretariaat-generaal van de Raad
aan:	het Comité van permanente vertegenwoordigers/de Raad
nr. vorig doc.:	9572/17
Betreft:	Ontwerp voor herziene richtsnoeren bij de EU-strategie ter bestrijding van radicalisering en rekrutering van terroristen

Achtergrond

1. De Raad heeft op 4 december 2014 overeenstemming bereikt over een aantal richtsnoeren¹ ter aanvulling van de herziene EU-strategie ter bestrijding van radicalisering en rekrutering van terroristen², die in juni 2014 was goedgekeurd. In punt 2 van de richtsnoeren staat het volgende: "*Om nieuwe en opkomende bedreigingen doeltreffend te bestrijden, dienen deze richtsnoeren en de erin vervatte prioriteringen te worden gemonitord, evenals de implementatie ervan, en dienen zij waar nodig te worden aangepast*". Voorts wordt in punt 4 in overweging gegeven de richtsnoeren en de implementatie ervan "*tweejaarlijks te evalueren en in voorkomend geval te actualiseren, zodat op nationaal en EU-niveau doeltreffend kan worden gereageerd op veranderingen in het terrorisme*".

¹ Doc. 13469/1/14.

² Doc. 9956/14 JAI 332 ENFOPOL 138 COTER 34.

2. Sinds de vaststelling van de richtsnoeren is het dreigingsbeeld veranderd³.
3. De verantwoordelijkheid voor de bestrijding en de voorkoming van radicalisering en de rekrutering van terroristen berust in de eerste plaats bij de lidstaten. De terroristische aanslagen in Europa in 2015 en 2016 hebben echter eens te meer aangetoond hoe belangrijk het is radicalisering die terrorisme en gewelddadig extremisme tot gevolg heeft ook op Europees niveau aan te pakken. Tijdens de informele vergadering op 12 februari 2015, na de terroristische aanslagen in Parijs in januari 2015, hebben de staatshoofden en regeringsleiders, in het kader van "het voorkomen van radicalisering en beschermen van waarden", ertoe opgeroepen om:
 - in overeenstemming met de nationale grondwetten passende maatregelen te treffen voor de opsporing en verwijdering van inhoud op het internet die terrorisme of extremisme propageert, onder meer door nauwere samenwerking tussen de overheid en de particuliere sector op EU-niveau, ook met Europol, om melding van internetuitingen mogelijk te maken;
 - communicatiestrategieën te ontwikkelen die verdraagzaamheid, non-discriminatie, de fundamentele vrijheden en solidariteit in de hele Unie bevorderen, ook door meer in te zetten op interreligieuze dialoog en dialoog met andere gemeenschappen, en op een discours dat een tegenwicht kan vormen voor terroristische ideologieën, onder meer door de slachtoffers een stem te geven; en
 - initiatieven op te zetten met betrekking tot onderwijs, beroepsopleiding, kansen op werk, maatschappelijke integratie en rehabilitatie in de gerechtelijke context om radicaliseringsfactoren aan te pakken, ook in gevangenissen.
4. Sinds de vaststelling van de richtsnoeren heeft het beleidskader zich ontwikkeld. **Bijlage II** geeft een overzicht van de toepasselijke beleidsdocumenten met daarin de maatregelen en initiatieven die moeten worden genomen om de inspanningen ter voorkoming en bestrijding van radicalisering die terrorisme en gewelddadig extremisme tot gevolg heeft, te vergroten. Deze lijst omvat hoofdzakelijk conclusies van de Europese Raad, conclusies van de Raad, mededelingen van de Commissie, maar ook resoluties van het Europees Parlement en adviezen van het Comité van de Regio's.

³ Zie bijvoorbeeld 6699/17 (Actualisering van de conclusies, aanbevelingen en koersbepaling met betrekking tot het mechanisme voor dreigingsbeoordeling van het Intcen en Europol).

Op 2 februari 2017 is door de Commissie een netwerk van nationale beleidsmakers op het gebied van preventie van radicalisering opgericht met een tweevoudig doel, namelijk:

- het versterken en institutionaliseren van de uitwisseling van deskundigheid en ervaringen over de aanpak van preventie en preventiebeleid in de lidstaten; en
- het nauwer betrekken van de lidstaten bij de activiteiten van het netwerk over radicalisering (RAN).

5. De groeiende uitdaging van terugkerende buitenlandse terroristische strijders, waaronder vrouwen en kinderen, uit Syrië en Irak, is door de JBZ-Raad in december 2016 besproken, op basis van een rapport van de EU-coördinator voor terrorismebestrijding. Een en ander wordt thans besproken in de bevoegde werkgroepen en in het kader van de G15 en het kenniscentrum van het netwerk voor voorlichting over radicalisering. De resultaten van een vragenlijst over kinderen en hoe lidstaten de situatie aanpakken zijn in maart 2017 aan het COSI bekendgemaakt. De geconsolideerde resultaten van de verschillende initiatieven zullen later dit jaar aan de JBZ-Raad worden voorgelegd.
6. Sinds begin 2015 zijn er verschillende initiatieven genomen. **Bijlage III** geeft een overzicht van de belangrijkste ontwikkelingen.
7. Tegen deze achtergrond zijn de richtsnoeren bijgewerkt om terdege rekening te houden met het gewijzigde dreigingsbeeld en de gewijzigde recente politieke ontwikkelingen. Ze zijn aangepast op basis van de resultaten en bevatten nadere concrete en tastbare maatregelen en bijgewerkte prioriteiten om de huidige uitdagingen doeltreffend aan te pakken.

Te volgen koers in verband met de herziene richtsnoeren - te bespreken punten / lacunes opvullen / prioriteiten stellen

8. Recente verslagen van Europol en het Intcen⁴ hebben benadrukt en bevestigd dat een aantal uitdagingen en dreigingen bestaan, waaronder met name dreigingen van "lone wolves" en kleine cellen, het gebruik van sociale media voor radicalisering en rekrutering, pogingen om asielzoekers/vluchtelingen/migranten, terugkerende buitenlandse terroristische strijders en kinderen te ronselen, nieuwe radicaliseringstrajecten, de toename van rechts-extremisme en risico's van polarisering.
9. In recente beleidsdocumenten wordt gewezen op een aantal bijkomende uitdagingen, waaronder met name radicalisering van jongeren, de rol van ideologie, genderspecten van radicalisering, radicalisering in gevangenissen en deradicalisering of afstandneming in algemenere zin. In het licht van deze uitdagingen moeten de beleidsreacties gebruik maken van alle toepasselijke beleidsterreinen en -instrumenten, waaronder het strafrecht, onderwijs, sociale inclusie, burgerschap en Europese waarden enzovoort. Transversale aspecten omvatten strategieën voor preventie en actieplannen op nationaal, regionaal of lokaal niveau, benaderingen waarbij diverse instanties en alle relevante belanghebbenden samenwerken, samenwerkingsmodellen, fora voor het uitwisselen van kennis en ervaringen, evenals bewustmakings- en opleidingsmaatregelen.
10. In het licht van het bovenstaande worden in de richtsnoeren concrete maatregelen nader uitgewerkt om de in de betrokken beleidsdocumenten opgenomen aanbevelingen uit te voeren, en reiken zij de instrumenten aan om de aangegeven uitdagingen doeltreffend aan te pakken. Naar aanleiding van de besprekingen in de Groep terrorisme van 15 maart 2017 en het verzoek om bijdragen, heeft een aantal delegaties schriftelijke opmerkingen ingediend bij het ontwerp dat tijdens de vergadering werd gepresenteerd, waarvan de meeste in de herziene versie zijn verwerkt.

⁴ EEAS (2017) 10081 van 17 februari 2017 ("Six Monthly Assessment of the Threat from Islamist Terrorism: part 1 - Europe" (*EU CONFIDENTIAL*)).
5499/17 (EDOC 870884 – v3 ("An Outlook on Developments in Jihadist Terrorism" (*EU RESTRICTED*)).

11. Voorgesteld wordt dat het netwerk van nationale beleidsmakers op het gebied van preventie van radicalisering, dat ongeveer vier maal per jaar bijeenkomt, deze richtsnoeren in zijn toekomstige werkzaamheden opneemt. Het netwerk kan een essentiële rol spelen bij de verdere uitvoering van de richtsnoeren.

De Commissie wordt verzocht regelmatig verslag uit te brengen aan de Groep terrorisme over de activiteiten van het netwerk. De Groep terrorisme zou jaarlijks de balans moeten opmaken van de uitvoering en de richtsnoeren moeten toetsen en waar nodig actualiseren, om ervoor te zorgen dat nieuwe en opkomende dreigingen doeltreffend worden aangepakt.

BIJLAGE I

	Wat	Hoe	Wie	Achtergrond van aanpassingen in 2017
Algemeen				
1.	Nationale strategieën ter preventie van radicalisering en rekrutering voor terrorisme	Strategieën ter voorkoming van radicalisering in overweging nemen en actualiseren om samenwerking van meerdere instanties op nationaal, regionaal en lokaal niveau te stimuleren, waarbij rekening wordt gehouden met nieuwe uitdagingen en/of de verdere uitvoering en evaluatie van bestaande strategieën Overwegen nationale preventiecoördinatoren aan te wijzen <u>als nationale RAN-contactpunten</u>	Lidstaten/Commissie	Mededeling over radicalisering (2016), Raadsconclusies over strafrecht (2015), Raadsconclusies over jongeren (2016), advies van het Comité van de Regio's (2016)

	Wat	Hoe	Wie	Achtergrond van aanpassingen in 2017
Steun verlenen aan verder onderzoek naar de tendensen en uitdagingen van radicalisering en rekrutering voor terrorisme				
2.	Expertise op het gebied van preventie en bestrijding van radicalisering en rekrutering voor terrorisme bundelen	Onder meer het RAN-kenniscentrum gebruiken om onderzoek en lacunes op dat vlak in kaart te brengen Expertise en ervaring op het vlak van preventieve benaderingen, strategieën en acties uitwisselen, met name binnen het netwerk van preventiebeleidsmakers Relevante onderzoeksresultaten uitwisselen in de relevante fora (waaronder het netwerk van preventiebeleidsmakers, het ESCN, enz.)	Commissie/lidstaten	Mededeling over radicalisering (2016) (kernactie 1)

	Wat	Hoe	Wie	Achtergrond van aanpassingen in 2017
3.	Steun bieden voor gericht onderzoek naar manieren waarop radicalisering en rekrutering voor terrorisme kunnen worden bestreden, en het uitwerken van op feiten gebaseerde en doeltreffende acties, onder meer inzake exitstrategieën, bevorderen	Gebruik maken van het Horizon 2020-programma en van het Fonds voor interne veiligheid (in voorkomend geval EU-acties en/of nationale programma's) Steun verlenen voor samenwerking tussen wetenschappers, mensen uit de praktijk, beleidsmakers en het maatschappelijk middenveld bij het vaststellen van de onderzoeksbehoeften Onderzoeksactiviteiten aansturen, het gebruik van onderzoeksresultaten voor het ontwikkelen van doeltreffende preventieve acties faciliteren en de doeltreffendheid ervan meten/beoordelen	Commissie/lidstaten	Mededeling over radicalisering (2016) (kernactie 3)

	Wat	Hoe	Wie	Achtergrond van aanpassingen in 2017
	Werk maken van veiligheid, rechtvaardigheid en kansen voor iedereen - Onderwijs inzetten ter bevordering van gedeelde waarden en ter voorkoming van radicalisering die tot gewelddadig extremisme leidt			Mededeling over radicalisering (2016) (kernacties 10-14 van het specifieke gebied 4 "Bevorderen van inclusief onderwijs en gemeenschappelijke EU-waarden")
4.	Stimuleren van voldoende aandacht voor de vraag hoe kritisch denken en mediageletterdheid kunnen worden bevorderd	Het kritisch denken, met name ten aanzien van de media, tot onderdeel maken van de onderwijssystemen Onderwijzend personeel en schoolleiders zodanig ondersteunen dat zij mediageletterdheid en het kritisch denken op een doeltreffende manier kunnen benaderen De dialoog, de samenwerking en de partnerschappen tussen relevante stakeholders (onder meer in de onderwijs- en opleidingssector en in de mediasector, alsook met het maatschappelijk middenveld en jongerenorganisaties) versterken om een multidisciplinaire aanpak te faciliteren Bestaande instrumenten benutten ter ondersteuning van het kritisch denken, in voorkomend geval bijvoorbeeld het programma Creatief Europa en Erasmus+	Lidstaten/Commissie	Mededeling over radicalisering (2016), Raadsconclusies over mediageletterdheid en kritisch denken (2016), Raadsconclusies over jongeren (2016), Raadsconclusies over het voorkomen van radicalisering (2016)

	Wat	Hoe	Wie	Achtergrond van aanpassingen in 2017
5.	Cohesiebevorderende acties en programma's uitwerken, onder meer in het onderwijs, ter bevordering van de grondrechten, de rechtsstaat en de democratie en ter stimulering van inclusieve, verdraagzame en pluralistische samenlevingen	Mondiale en burgerschapseducatie, alsmede vrijwilligerswerk, bevorderen ter verbetering van sociale, burgerschaps- en interculturele competenties Inclusief onderwijs voor alle kinderen en jongeren aanmoedigen, en racisme, xenofobie, onverdraagzaamheid, pestgedrag en elke vorm van discriminatie bestrijden	Lidstaten/Commissie/FRA/CTC	Raadsconclusies over het voorkomen van radicalisering, Raadsconclusies over kritisch denken
6.	De competenties van leerkrachten, vormingswerkers en ander onderwijzend personeel op het gebied van radicalisering verruimen, met name door gedeelde waarden te promoten en diversiteit aan te pakken	Opleidingen voor leerkrachten en jeugdwerkers zodanig ondersteunen dat zij de eerste tekenen van radicalisering kunnen onderkennen en een actieve rol kunnen spelen bij het voorkomen van gewelddadige radicalisering Sociaal veilige leeromgevingen stimuleren, zowel online als offline, waarin over controversiële vraagstukken openlijk kan worden gediscussieerd en de vrijheid van meningsuiting kan worden gehandhaafd, en onderwijzend personeel toerusten met de vaardigheden om dergelijke discussies te leiden	Lidstaten/Commissie/FRA/CTC	Raadsconclusies over het voorkomen van radicalisering (2016), Raadsconclusies over kritisch denken

	Wat	Hoe	Wie	Achtergrond van aanpassingen in 2017
7.	Bewustmaking met betrekking tot aangelegenheden die te maken hebben met radicalisering en rekrutering voor terrorisme	1. Nadenken over het opzetten van informele netwerken van eerstelijns-werkers en slachtoffers van terrorisme 2. Nadenken over het opzetten van informele netwerken van gerehabiliteerde terroristen die een bijdrage kunnen leveren tot projecten ter bestrijding van de rekrutering van terroristen 3. Eventuele benadering van de bevolking door de bevoegde autoriteiten, bijvoorbeeld via de sociale media en/of voorlichtings-platforms	Lidstaten	
Communicatie van de overheid verbeteren				
8.	Gerichte communicatiecampagnes op EU- en nationaal niveau uitwerken, die huidige prioriteiten ter ondersteuning van andere aspecten van deze richtsnoeren centraal stellen	Het Europees netwerk voor strategische communicatie (ESCN) als follow-upproject gebruiken bij de opbouw van de nodige capaciteit in de lidstaten en bij de uitwerking van doeltreffende campagnes voor strategische communicatie De werkzaamheden van het ESCN steunen door bijvoorbeeld personeel te detacheren bij het ESCN Samenwerking en uitwisseling van beste praktijken met de wereldwijde coalitie ter bestrijding van Da'esh ontwikkelen	Commissie/lidstaten/CTC/EDEO	Raadsconclusies over het voorkomen van radicalisering (2016)

	Wat	Hoe	Wie	Achtergrond van aanpassingen in 2017
Boodschappen ondersteunen die gericht zijn op terrorismebestrijding				
9.	Professionele communicatie- en mediavaardigheden beschikbaar stellen aan geloofwaardige vertegenwoordigers van het maatschappelijk middenveld die in een goede positie verkeren om het terroristisch discours te bestrijden en te ontkrachten	Een financieringsbron bieden en capaciteitsopbouw in het maatschappelijk middenveld (bijv. ngo's) faciliteren Het programma voor de versterking van het maatschappelijk middenveld ondersteunen, zodat de opleidingen en de steun voor partners in het maatschappelijk middenveld kunnen worden uitgebouwd, teneinde aldus het aantal doeltreffende positieve alternatieve verhalen op internet te vergroten, zulks in nauwe samenwerking met het RAN en het ESCN De opnemings van getuigenissen van slachtoffers en gerehabiliteerde terroristen in voorkomend geval stimuleren Zoeken naar positieve rolmodellen die deze verhalen en campagnes willen propageren	Lidstaten/Commissie/ EDEO	Raadsconclusies over het voorkomen van radicalisering (2016), mededeling over radicalisering (2016)

	Wat	Hoe	Wie	Achtergrond van aanpassingen in 2017
10.	Een dialoog tussen overheidsinstanties, maatschappelijke actoren en het maatschappelijk middenveld faciliteren om radicalisering en rekrutering voor terrorisme tegen te gaan	Beste praktijken bestuderen en uitwisselen met betrekking tot oplossingen die deze dialoog blijken te faciliteren, onder meer waar het gaat om de officiële vertegenwoordiging van godsdienstige groepen en het opleiden van religieuze leiders/predikers, alsmede om beste praktijken voor te stellen Op basis van de studie van de Commissie betreffende de Europese diaspora zoeken naar belangrijke invloedsbronnen, zowel binnen als buiten de EU	Lidstaten/Commissie/EDEO/CTC	
11.	Ervoor zorgen dat in de lidstaten en derde landen ontwikkelde tegenargumenten beschikbaar zijn als voorbeeld voor andere initiatieven	De verspreiding ondersteunen van materiaal en inhoud die als tegenargument kunnen dienen voor de juiste betrokkenen, met een goede vertaling Dit zou kunnen geschieden in partnerschap met of in het kader van steun aan lopende initiatieven	EDEO/Commissie	

	Wat	Hoe	Wie	Achtergrond van aanpassingen in 2017
Radicalisering en rekrutering voor terrorisme via internet tegengaan				
12.	De beschikbaarheid en impact van internetmateriaal dat radicalisering die tot terrorisme leidt in de hand werkt, beperken, afhankelijk van de nationale wetgeving van elke lidstaat	De uitvoering van initiatieven in het kader van het EU-internet-forum verder ontwikkelen en ondersteunen ter bevordering van de doelstellingen, waaronder met name de snelle verwijdering van terroristische inhoud ongeacht de ideologie ervan en de verspreiding van tegenverhalen en alternatieve verhalen Blijven werken aan het waarborgen van de doeltreffende uitvoering van de gedragscode voor het bestrijden van illegale haatzaaiende uitlatingen op internet	Commissie/EDEO/CTC/lidstaten	De kernacties 4 en 6 van de mededeling over radicalisering (2016), het eerste voortgangsverslag over de totstandbrenging van een doeltreffende en echte Veiligheidsunie, Raadsconclusies over verbetering van de strafrechtspleging in de cyberruimte, het resultaat van de 3508e zitting van de Raad Justitie en Binnenlandse Zaken van 8 en 9 december 2016

	Wat	Hoe	Wie	Achtergrond van aanpassingen in 2017
13.	Passende maatregelen uitwerken om het uitzenden van gewelddadige radicale inhoud tegen te gaan	Radicale propaganda en communicatie met het publiek, en de impact ervan, laten evalueren door IntCen in het kader van zijn analyse van de trends op het gebied van radicalisering en rekrutering CTC/EDEO besprekingen laten voeren met de landen die onderdak bieden aan televisiekanalen die gewelddadige radicale inhoud uitzenden CTC/EDEO houden de lidstaten op de hoogte van bilaterale besprekingen en van de resultaten ervan	EDEO/CTC/lidstaten	

	Wat	Hoe	Wie	Achtergrond van aanpassingen in 2017
14.	Inhoud die radicalisering en rekrutering voor terrorisme propageert, opsporen en bestrijden	Ondersteuning geven aan de werkzaamheden van het EU-internetforum en van het Europees centrum voor terrorismebestrijding (ECTC) van Europol, en in het bijzonder de werkzaamheden van de EU IRU Nationale mechanismen instellen om samen met de internet-operatoren te zorgen voor een snelle en doeltreffende opsporing en behandeling van internet-inhoud die radicalisering en rekrutering van terroristen propageert, en daarbij indien nodig gebruikmaken van de diensten van de EU IRU. Goede betrekkingen tot stand brengen en onderhouden met relevante partners uit de privé-sector, in voorkomend geval, bilateraal of multilateraal, met lidstaten en/of de Commissie In dat verband worden de lidstaten aangemoedigd gebruik te maken van de betrekkingen in het kader van het EU-internetforum	Lidstaten/Commissie/Eurojust/Europol	Raadsconclusies over het voorkomen van radicalisering (2016), mededeling over radicalisering (2016)

	Wat	Hoe	Wie	Achtergrond van aanpassingen in 2017
		Kennis blijven delen en beste praktijken blijven uitwisselen om vast te stellen welke methodes en procedures geschikt zijn voor het opsporen en bestrijden van internetinhoud die radicalisering en rekrutering voor terrorisme aanmoedigt Kennis delen en beste praktijken uitwisselen met betrekking tot maatregelen waarmee toegang tot en verspreiding van illegale internetinhoud worden verboden, en deze daadwerkelijk implementeren		

	Wat	Hoe	Wie	Achtergrond van aanpassingen in 2017
Opleiding en inzet van eerstelijns werkers uit diverse sectoren alsmede het opbouwen van capaciteit op dat gebied				
15.	Opleiding van eerstelijns werkers	Nagaan wat de meerwaarde is van het opzetten van een vrijwillig Europees opleidingsprogramma voor eerstelijns werkers, om hen scherper van de radicaliseringsproblematiek bewust te maken, alsmede van wat zij hiertegen kunnen doen, uitgaande van de ervaringen van het RAN, het Europees netwerk van penitentiaire opleidingsacademieën (EPTA) en het Europees netwerk voor justitiële opleiding (EJTN). De opleiding van opleiders dient daarvan een onderdeel te vormen, met zowel sectorspecifiek als sector-overschrijdend onderricht, toegesneden op de behoeften van de lidstaten	Commissie/Cepol	
16.	Eerstelijns werkers op nationaal niveau met elkaar in verbinding brengen	Deskundigennetwerken op nationaal niveau opzetten om de activiteiten van het RAN aan te vullen, om goede praktijken uit te wisselen en om op nationaal niveau opleidingsvoorzieningen voor eerstelijns werkers aan te bieden	Lidstaten/Commissie	

	Wat	Hoe	Wie	Achtergrond van aanpassingen in 2017
Individuele personen en het maatschappelijk middenveld steunen om ze weerbaarder te maken				
17.	Specifieke weerbaarheids-initiatieven ten behoeve van de doelgroep ontplooiën en ondersteunen, en maatschappelijke organisaties die op dat terrein actief zijn, steunen	Te bepalen door de lidstaten	Lidstaten	
18.	Jongeren met doeltreffende acties ondersteunen en hun de nodige mogelijkheden geven om tot meer inclusie te komen en het gevoel ergens bij te horen en een positieve identiteit te versterken	Samenwerking tussen de jeugdsector, de onderwijssector en andere relevante sectoren stimuleren Gemeenschappelijke instrumenten en maatregelen en het uitwisselen van goede praktijken ontwikkelen om radicalisering van jongeren tegen te gaan en hun weerbaarheid te vergroten Opleiding voor jeugdwerkers ontwikkelen en aanbieden, rekening houdend met de toolbox voor jeugdwerkers en de aanbevelingen voor beleidsmakers Initiatieven ontplooiën ter verbetering van de betrokkenheid van jongeren en burgerschap	Commissie/lidstaten	Raadsconclusies over de rol van de jeugd, Raadsconclusies over het voorkomen van radicalisering, Raadsconclusies over media-geletterdheid en kritisch denken, mededeling over radicalisering (2016)

	Wat	Hoe	Wie	Achtergrond van aanpassingen in 2017
Afstandnemingsinitiatieven ondersteunen				
19.	Opties uitwerken voor lidstaten die zelf programma's willen opzetten (ook financieel)	De behoeften en vereisten met betrekking tot nationale afstandnemings- en exitstrategieën in kaart brengen EU-workshops en -opleiding organiseren ter ondersteuning van de lidstaten, ook via het RAN	Lidstaten/Commissie	
20.	Een beleidskader opzetten voor het voorkomen van radicalisering tot gewelddadig extremisme en terrorisme in gevangenissen	De opleiding van het eerstelijnsgevangenispersoneel verbeteren, onder meer door voort te bouwen op de ervaring van het RAN en het EPTA, het aantal EPTA-leden te verhogen en beste praktijken uit te wisselen, met het oog op het detecteren van en reageren op radicaliserende en geradicaliseerde gevangenen Maatregelen nemen ter bevordering van het kritisch denken, religieuze tolerantie en de maatschappelijke reïntegratie van gedetineerden	Lidstaten/Commissie	Mededeling over radicalisering (2016), Raadsconclusies over strafrecht, EP-verslag 2015

	Wat	Hoe	Wie	Achtergrond van aanpassingen in 2017
		Goede praktijken uitwisselen en beleidsaanbevelingen formuleren inzake het voorkomen van radicalisering voor eerstelijns-werkers (incl. waar passend rechters en officieren van justitie), in het gevangeniswezen en de reclassering, rekening houdend met de richtsnoeren voor gevangenis- en reclasseringsdiensten met betrekking tot radicalisering en gewelddadig extremisme van de Raad van Europa van 2016 Specifieke preventie-, deradicaliserings-, afstandsnemings- en rehabilitatieprogramma's toepassen en evalueren		

	Wat	Hoe	Wie	Achtergrond van aanpassingen in 2017
		De Commissie dient een en ander te blijven faciliteren via EU-financiering voor opleidingsprogramma's voor gevangenis- en reclasseringspersoneel met betrekking tot radicalisering en voor de ontwikkeling van deradicaliserings-/reclasseringsprogramma's en risico-beoordelingsinstrumenten, zowel voor gevangenen als voor strafrechtelijke procedures, met name door nuttige beste praktijken van de lidstaten over te nemen Aansluitend op de conclusies van de Raad van november 2015 dient Eurojust trends en ontwikkelingen binnen het toepasselijke rechtskader en de rechtspraak ter zake in de lidstaten te blijven volgen, onder meer met betrekking tot het gebruik van alternatieven voor vervolging en detentie in terrorismezaken.		

	Wat	Hoe	Wie	Achtergrond van aanpassingen in 2017
		De tactische vergaderingen over terrorisme van Eurojust, teneinde de uitwisseling van bestaande nationale praktijken en de daaruit getrokken lessen te bevorderen. De Terrorism Convictions Monitor van Eurojust en de verslagen van Eurojust over buitenlandse terroristische strijders, ten einde de bevindingen en aanbevelingen op het gebied van deradicalisering mee te delen aan beleidsmakers en bij te dragen tot de verdere ontwikkeling van het strafrechtelijk beleid ten aanzien van buitenlandse terroristische strijders.		

	Wat	Hoe	Wie	Achtergrond van aanpassingen in 2017
Onderlinge afstemming van interne en externe maatregelen tegen radicalisering				
21.	Een overzicht opstellen van de bestaande preventie- en exitprogramma's	Een uitvoerige studie verrichten naar de bestaande Europese en niet-Europese preventie- en exitprogramma's	EDEO/Commissie/CTC	
22.	Ervoor zorgen dat bij de ontwikkeling van beleidsmaatregelen op het gebied van het grensbeheer en het EU-visumbeleid rekening wordt gehouden met de preventie van radicalisering en rekrutering voor terrorisme	Ervoor zorgen dat bij de uitwerking van het EU-visumbeleid de juiste EU-instanties en -actoren worden geraadpleegd	Commissie/EDEO/CTC	
23.	Preventiestrategieën in prioritaire regio's coördineren en bevorderen	(Virtuele) externe netwerken van EU-delegaties in derde landen en lidstaten tot stand brengen Dit punt aan de orde stellen in dialogen tussen de EU en derde landen alsmede bilateraal tussen lidstaten en/of in regionale dialogen, met name in prioritaire regio's	Commissie/EDEO/lidstaten/CTC	

	Wat	Hoe	Wie	Achtergrond van aanpassingen in 2017
24.	Zorg dragen voor verdere specifieke (en relevante) programma's om radicalisering te bestrijden	Empirisch onderzoek naar de oorzaken van radicalisering in prioritaire terrorisme-bestrijdingsregio's voortzetten, ervaringen uitwisselen over wat wel en niet heeft gewerkt bij het voorkomen, bestrijden en weerbaarheid vergroten tegen gewelddadig extremisme, en de expertise van nationale instanties van de lidstaten benutten in de daaropvolgende toepassing van gerichte EU-bijstand voor capaciteitsopbouw	Commissie/EDEO/CTC	
25.	Een genderdimensie opnemen in de bestrijding van radicalisering	Specifiek onderzoek doen naar de rol van vrouwen in geselecteerde regio's/landen/gemeenschappen om daar inzicht in te krijgen, en nagaan op welke gebieden vrouwenorganisaties kunnen bijdragen aan de opbouw van een grotere weerstand tegen radicalisering	EDEO/Commissie/CTC	

	Wat	Hoe	Wie	Achtergrond van aanpassingen in 2017
26.	Beroepsbeoefenaren uit de media, journalisten en overheidspersoneel in prioritaire terrorismebestrijdingsregio's helpen verantwoord gebruik te maken van de media	De bestaande opleidingsmogelijkheden continueren en materiaal ontwikkelen dat onder meer gebaseerd is op de ervaringen en beste praktijken van de lidstaten en EU-initiatieven, zoals het RAN en de huidige EU-ondersteuning in derde landen	Commissie/EDEO	

Beleidskader - sedert januari 2015 aangenomen conclusies, verklaringen, maatregelen enz.

1. Gezamenlijke verklaring van Riga na de informele bijeenkomst van de ministers van Justitie en Binnenlandse Zaken op 29 en 30 januari in Riga (doc. 5855/15)
2. Conclusies van de Raad van 9 februari 2015 over terrorismebestrijding (Raad Buitenlandse Zaken)
3. Verklaring na de informele bijeenkomst van de staatshoofden en regeringsleiders van 12 februari 2015 [doc. SN 10/2015]
4. Conclusies van de Raad van 23 mei 2016 over de regionale strategie van de EU voor Syrië en Irak en de dreiging die van Da'esh uitgaat (doc. 9105/16)
5. Verklaring over het bevorderen, via het onderwijs, van burgerschap en de gemeenschappelijke waarden vrijheid, tolerantie en non-discriminatie – Informele bijeenkomst van de ministers van Onderwijs van de Europese Unie, Parijs, 17 maart 2015 ⁵
6. Gezamenlijk verslag 2015 van de Raad en de Commissie betreffende "de uitvoering van het nieuwe kader voor Europese samenwerking op het gebied van jeugdzaken (2010-2018)".
7. Conclusies van de Raad van 17 juni 2015 over de vernieuwde interneveiligheidsstrategie (doc. 8911/15)
8. Resolutie van het Europees Parlement van 25 november 2015 over het voorkomen van de radicalisering en werving van Europese burgers door terroristische organisaties.
9. Conclusies van de Raad van de Europese Unie en van de lidstaten, in het kader van de Raad bijeen, over een krachtiger strafrechtelijke reactie op radicalisering tot terrorisme en gewelddadig extremisme, 20 november 2015 (doc. 14419/15)
10. Conclusies van de Raad van 20 november 2015 over terrorismebestrijding (doc. 14406/15 + COR 1)

⁵ Y:\DG D 1\DG D 1C\TWP\Meeting documents\2017\2017.05.17\citizenship-education-declaration_en.pdf

11. Gezamenlijk verslag 2015 van de Raad en de Commissie over de uitvoering van het strategisch kader voor Europese samenwerking op het gebied van onderwijs en opleiding (ET 2020) – Nieuwe prioriteiten voor Europese samenwerking op het gebied van onderwijs en opleiding – Conclusies van de Raad (23 november 2015) (doc. 14440/15)
12. Conclusies van de Europese Raad van 18 december 2015 (doc. EUCO 28/15)
13. Gezamenlijke verklaring van de EU-ministers van Justitie en Binnenlandse Zaken en van de vertegenwoordigers van de EU-instellingen over de terreuraanslagen op 22 maart 2016 in Brussel (doc. 7371/16)
14. Conclusies van de Raad van 30 mei 2016 over de rol van de jeugdsector binnen een integrale sectoroverschrijdende aanpak ter voorkoming en bestrijding van gewelddadige radicalisering van jongeren (doc. 9640/16)
15. Mededeling van de Commissie van 14 juni 2016 aan het Europees Parlement, de Raad, het Europees Economisch en Sociaal Comité en het Comité van de Regio's over ondersteuning bij de bestrijding van radicalisering die tot gewelddadig extremisme leidt (COM(201[...])6) 379 final) (10466/16 + COR 1)
16. Advies van het Comité van de Regio's van 15-16 juni 2016 over "De strijd tegen radicalisering en gewelddadig extremisme: mechanismen voor preventie op lokaal en regionaal niveau" (CIVEX-VI/010)
17. Follow-up van de verklaring van de leden van de Europese Raad van 12 februari 2015 betreffende terrorismebestrijding: Verslag over de uitvoering van maatregelen (doc. 9422/1/15 van 10 juni 2015; doc. 12318/15 van 5 oktober 2015; doc. 14734/15 van 30 november 2015; doc. 6785/16 van 4 maart 2016)
18. Conclusies van de Raad van 30 mei 2016 over het ontwikkelen van mediageletterdheid en kritisch denken door onderwijs en opleiding (doc. 9641/16)
19. Conclusies van de Raad en van de vertegenwoordigers van de regeringen van de lidstaten, in het kader van de Raad bijeen, over het voorkomen van radicalisering tot gewelddadig extremisme, 21 november 2016 (doc. 14276/16)

20. Conclusies van de Raad en van de vertegenwoordigers van de regeringen van de lidstaten, in het kader van de Raad bijeen, over inclusie in verscheidenheid met het oog op hoogwaardig onderwijs voor iedereen, 17 februari 2017 (doc. 6356/17)
21. Aanpak door de lidstaten van de begeleiding van familieleden van teruggekeerde terroristische strijders, met name kinderen: resultaten van de vragenlijst en follow-up (doc. 6900/17 + ADD 1)
22. Richtlijn van het Europees Parlement en de Raad van 15 maart 2017 inzake terrorismebestrijding en ter vervanging van Kaderbesluit 2002/475/JBZ van de Raad en tot wijziging van Besluit 2005/671/JBZ van de Raad (PB L 88 van 31.3.2017, blz. 6)

**VOORNAAMSTE VERWEZENLIJINGEN UIT HOOFDE VAN DE RICHTSNOEREN
VAN 2014**

Tot de voornaamste maatregelen/initiatieven/instrumenten uit hoofde van de richtsnoeren van 2014 die op EU-niveau zijn genomen of vastgesteld, behoren de volgende:

- Het opzetten van het **RAN-kenniscentrum** in oktober 2015 (met aanvullende taken, zoals ondersteuning van de lidstaten, onderzoek en meer aandacht voor praktische sturing en handboeken);
- **De initiatieven in het kader van het EU-internetforum** (met twee hoofddoelstellingen: inperken van terroristische inhoud op het internet en steunen van alternatieve verhalen), waaronder met name:
- De **EU-eenheid voor de melding van internetuitingen (IRU)**, die in juli 2015 actief is geworden en nu deel uitmaakt van het in januari 2016 ingestelde Europees Centrum voor terrorismebestrijding (ECTC);
- Het **programma voor de versterking van het maatschappelijk middenveld (CSEP)**, waarin met name internetbedrijven, het RAN en het ESCN bijeen worden gebracht, en dat is ingevoerd tijdens de tweede vergadering op hoog niveau van het EU-internetforum;
- De ontwikkeling door de sector van een hashtag-databank.
- Het **Adviesteam voor strategische communicatie inzake Syrië (SSCAT)**, met bijzondere aandacht voor buitenlandse strijders, en het vervolgproject **Europees netwerk voor strategische communicatie (ESCN)**, dat sinds oktober 2016 operationeel is en een platform biedt voor versterkte uitwisseling van expertise en gerichte adviesverstrekking op het gebied van strategische communicatie ter bestrijding van gewelddadig extremisme en terrorisme.
- De **dialogoog met de sector over haatzaaiende uitslatingen**, die heeft geleid tot het akkoord van de grote IT-bedrijven (Facebook, Twitter, Microsoft en YouTube) over een **Gedragscode inzake illegale vormen van online haatzaaien**

- Het **Netwerk van nationale preventiebeleidsmakers** (opgestart in februari 2017), dat de uitwisseling van expertise en ervaringen met preventiebenaderingen en preventiebeleid in de lidstaten moet versterken en institutionaliseren, en de lidstaten nauwer bij RAN-activiteiten moet betrekken, met inachtneming van de door de lidstaten vastgestelde prioriteiten en behoeften
- **Fondsen en programma's** ter financiering van relevante projecten op het gebied van onderzoek, in het bijzonder KP7/H2020 en het ISF. **Initiatieven op het gebied van onderwijs en jeugdzaken** (empowerment van jongeren, versterking van de veerkracht, bestrijding van discriminatie, racisme en onverdraagzaamheid enz.), zoals de toolbox voor jeugdwerkers en aanbevelingen voor beleidsmakers ("De bijdrage van jeugdwerk aan de voorkoming van marginalisering en gewelddadige radicalisering"), e-twinning, RAN Young, de werkzaamheden in het kader van de ET 2020-werkgroep bevordering van burgerschap en gemeenschappelijke waarden, de Europese vrijwilligersdienst (EVS), het Europees Solidariteitskorps, het voorbereidende werk voor en de invoering van het netwerk van rolmodellen, enz., met middelen uit, onder meer, Erasmus+.
- **Initiatieven op het gebied van justitie (deradicalisering binnen de gevangenis, justitiële reactie ten aanzien van gewelddadige extremistische groepen en personen)**, bv. in verband met de uitwisseling van beste praktijken en opleiding van eerstelijnsgevangenis-personeel en gevangenen (bv. RAN-nota's over gevangenis en probatie, samenwerking tussen het RAN, Europris en het Europees netwerk van opleidingscentra voor gevangenispersoneel (EPTA), de werkzaamheden van het Europees netwerk voor justitiële opleiding (ENJO), met middelen uit, onder meer, het programma "Justitie" en het Europees Sociaal Fonds.
- De **externe dimensie**: Samenwerking met derde landen, met name landen van de Westelijke Balkan en de MENA-regio en Turkije, vooral in het kader van de terrorismebestrijding en doelgerichte en versterkte veiligheidsdialogen, die leiden tot maatregelenpakketten en routekaarten voor de terrorismebestrijding.